

Міжнародний гуманітарний університет
Кафедра педагогіки та психології

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 053 Психологія

Укладач – к.п.н. Жигалкіна Н.В.

Одеса - 2024

Укладач

Жигалкіна Н.В. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Організація роботи психологічної служби» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форми навчання [Електронне видання]. Одеса: МГУ, 2024. 35 с.

Конспект лекцій з дисципліни «Організація роботи психологічної служби»
затверджений на засіданні кафедри педагогіки та психології
(протокол № 1 від 29 серпня 2024 року)

ЗМІСТ:

ТЕМА 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В СИСТЕМІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	4
ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	9
ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ.....	14
ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СИСТЕМИ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ.....	18
ТЕМА 5. ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ОРГАНІЗАЦІЇ (ПІДПРИЄМСТВА).	23
ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ.....	26
ТЕМА 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ У СФЕРІ ПОЛІТИКИ	30
ЛІТЕРАТУРА	34

ТЕМА 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В СИСТЕМІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

План:

1. Зміст і завдання психологічної роботи у військовому підрозділі у мирний час.
2. Основні форми психологічної роботи в системі Збройних Сил.
3. Місце командира і його заступника з виховної роботи в організації та здійсненні психологічної роботи.
4. Нормативне забезпечення організації діяльності психологічної служби в системі Збройних Сил.

Текст лекції

Зміст і завдання психологічної роботи у військовому підрозділі у мирний час. Психологічна служба в Збройних Силах України виконує важливу функцію в забезпеченні психічного здоров'я військовослужбовців та формуванні оптимального морально-психологічного клімату в підрозділах.

В умовах мирного часу завдання психологічної роботи включають такі важливі аспекти, як: профілактика, підтримка та підготовка особового складу. Зміст психологічної роботи охоплює психологічну підготовку, яка є ключовим елементом у формуванні стійкості військовослужбовців до стресу. Час служби може супроводжуватися не тільки бойовими завданнями, але й різноманітними стресами, пов'язаними з зміною соціального середовища, віддаленістю від дому та невизначеністю щодо майбутнього. Психологічна служба реалізує програми, які навчають військовослужбовців методам саморегуляції, управлінню емоціями, стратегіям стресостійкості.

Психологічна підтримка здійснюється шляхом індивідуальних консультацій і групових занять. В індивідуальних консультаціях психологи працюють з військовослужбовцями, у яких виникають труднощі в адаптації до служби, проблеми в спілкуванні або емоційні кризові стани. Це дозволяє не тільки виявити, але й вирішити проблеми на ранніх етапах, запобігаючи їх загостренню.

Групові заняття – ще один важливий аспект. Вони надають можливість військовослужбовцям обмінюватися досвідом, спільно обговорювати труднощі та підтримувати один одного. Такі взаємодії сприяють формуванню сильного командного духу, що є важливим для успішного виконання обов'язків.

Завдання психологічної служби також включає профілактику психологічних розладів. Це здійснюється через проведення навчань з метою розпізнавання симптомів стресу, тривожності та депресії, що можуть виникнути у військовослужбовців. Психологи навчають технікам релаксації, дихальним вправам і медитації, що може суттєво знизити рівень емоційного навантаження.

Основні форми психологічної роботи в системі Збройних Сил.

Психологічна робота в Збройних Силах здійснюється через різноманітні форми, які відповідають специфіці військової служби та потребам військовослужбовців.

Основні форми психологічної роботи включають:

індивідуальні консультації,
групові тренінги,
психодіагностичні обстеження,
спеціалізовані програми підготовки.

Індивідуальні консультації займають важливе місце в психологічній практиці. Вони забезпечують можливість для військовослужбовців відкрито говорити про свої переживання і проблеми. Психолог може використовувати тестування та інші діагностичні інструменти, щоб глибше зрозуміти емоційний стан військовослужбовця, його потреби та установки. Це дозволяє створити індивідуальну програму підтримки та корекції. Групові тренінги є ще однією формою роботи, що сприяє розвитку командного духу. Ключову увагу приділяють розвитку навичок спілкування, співробітництва та взаємодії у кризових ситуаціях. Тренери організовують ролеві ігри, в яких учасники відпрацьовують різні сценарії, пов'язані з військовою службою, що дозволяє їм адаптуватися до різноманітних ситуацій.

Психодіагностичні обстеження, спрямовані на виявлення психологічних особливостей особистості військовослужбовців, можуть утворювати основу для планування подальшої роботи. Це може включати тести на виявлення рівня стресу, тривожності та механізмів справляння з ними.

Крім того, психологічні програми підготовки можуть охоплювати техніки управління гнівом, роботу з тривожністю, стратегії подолання стресу. Вони можуть бути організовані у форматі тренінгів або семінарів, на яких військовослужбовці навчаються корисним технікам для стабільного емоційного стану.

Місце командира і його заступника з виховної роботи в організації та здійсненні психологічної роботи. Командир підрозділу виконує важливу роль у формуванні психоемоційного клімату, що визначає ефективність взаємодії всередині особового складу. Його завдання полягає не лише в організації служби, але й у підтримці позитивного ставлення до психологічної роботи. Командир зобов'язаний активно залучати психолога до питань, пов'язаних з моральним станом особового складу. Це означає, що психологічна служба повинна бути інтегрована в усі етапи служби, що передбачає регулярне інформування військовослужбовців про доступні психологічні ресурси та програми.

Заступник командира з виховної роботи також відіграє ключову роль у цій структурі, виконуючи функції координації психологічних заходів в підрозділі. Він відповідає за плани виховної роботи, що мають на меті підтримку морально-психологічного клімату, та забезпечує участь психологічної служби в військових заходах.

Щоб підвищити ефективність психологічної роботи, командир має активно підтримувати тренінги, консультації та інші програми. Він має мотивувати військовослужбовців відвідувати їх, пояснюючи важливість психологічної підтримки для особистого розвитку та командної роботи.

Ініціативи командира або його заступника стосовно активізації програм психологічної підготовки можуть допомогти у зниженні рівня стресу і покращенні емоційного стану військовослужбовців. Важливим є встановлення довіри між командиром і психологом, що дозволяє краще зрозуміти потреби військовослужбовців і реалізувати ефективні програми підтримки.

Нормативне забезпечення організації діяльності психологічної служби в системі Збройних Сил.

Для організації діяльності психологічної служби в Збройних Силах України важливо мати: чітку нормативну базу, яка регламентує їхню роботу, основні документи, що регулюють діяльність психологічних служб, включають накази та положення Міністерства оборони України.

Зокрема, накази Міністерства оборони України описують структуру та функції психологічної служби, а також відповідають за реалізацію завдань, пов'язаних з підготовкою особового складу. Ці документи забезпечують чіткість і зрозумілість в організації психологічної роботи, визначаючи основні напрямки діяльності. Положення про психологічну службу має ключове значення в регламентації прав і обов'язків психологів. Вони організують і контролюють процеси роботи в обслуговуванні військовослужбовців, встановлюють стандарти, які допомагають психологам виконувати свої

функції максимально ефективно. Це положення також визначає процедури та методи, які використовуються військовими психологами.

Методичні рекомендації, що супроводжують основні документи, описують техніки і психологічні практики, які можуть бути використані в повсякденній роботі. Це включає інструкції щодо проведення психодіагностичних обстежень, організації тренінгів, семінарів з метою підвищення психоемоційного благополуччя військовослужбовців.

Оцінка ефективності роботи психологічної служби також є важливим аспектом. Це допомагає визначити, наскільки заходи, які проводяться, відповідають потребам особового складу, а також виявити проблемні області для відсутньої роботи.

Виклики і перспективи психологічної служби в Збройних Силах України.

Психологічна служба в Збройних Силах України стикається з багатьма викликами, які потребують гнучкого підходу та інноваційних рішень.

Серед основних викликів можна виділити:

високий рівень стресу,
емоційно-психологічні труднощі
адаптаційні проблеми військовослужбовців.

Сучасний світ є непередбачуваним, і військовослужбовці переживають емоційні стреси або соціальну ізоляцію. Психологи повинні бути готові до того, щоб реагувати на нові потреби військових, забезпечуючи їм психологічну підтримку та консультування. Перспективи розвитку психологічної служби включають запровадження нових технологій у практику. Це може бути онлайн-психологічна підтримка, використання мобільних додатків і платформ для психотерапії. Такі інновації дозволяють знижувати бар'єри для звернення за допомогою та забезпечують доступність професійної підтримки.

Післяслужбова адаптація військовослужбовців є ще одним важливим напрямком роботи. Військові, повертаючись до цивільного життя, часто стикаються з труднощами. Психологічна служба повинна надавати комплексну підтримку, включаючи курси навчання, допомогу у працевлаштуванні та розвиток соціальних навичок. Урядові рішення й програми, які впроваджуються для підтримки військовослужбовців, мають бути адаптовані до нових викликів, що постають перед суспільством. Важливо формувати цілісну систему підтримки, **що включає всі рівні** – від державного до місцевого. Таким чином, психологічна служба має величезний потенціал для сприяння не лише психологічному здоров'ю військовослужбовців, але й

підвищенню загальної ефективності Збройних Сил України в сучасних умовах.

Висновок: Психологічна служба в системі освіти України відіграє критично важливу роль у формуванні емоційно комфортного і психічно здорового середовища для учнів і викладачів. У сучасних умовах швидких змін та глобалізації потреба в кваліфікованій психологічній підтримці стає більш актуальною, оскільки молодь стикається з численними викликами, зокрема стресами, труднощами в навчанні, проблемами адаптації та міжособистісними конфліктами. Організаційно-методологічні основи діяльності психологічної служби в освіті окреслюють чіткі рамки для роботи психологів у навчальних закладах. Вони включають впровадження стандартів праці, кваліфікаційні вимоги до фахівців та визначення обсягу та форм надання психологічної допомоги. Ці елементи забезпечують професіоналізм і респектабельність роботи психологічної служби, що, в свою чергу, сприяє створенню довірчої атмосфери між учнями, батьками та педагогічним складом. Основні напрямки діяльності психологічної служби, такі як психодіагностика, психологічна профілактика та корекційна робота, дають змогу виявляти та вирішувати проблеми, пов'язані зі сприйманням навчального процесу, емоційними розладами, а також розвивати особистісні якості учнів. Висококваліфіковані психологи допомагають не лише управлінню конфліктами, а й у формуванні позитивного мікроклімату в класах. Особливо важливим є аспект роботи з молодими людьми, які підлягають дезадаптації. З метою своєчасного виявлення проблем та надання необхідної психологічної підтримки, необхідні комплексні та індивідуальні підходи, що включають як діагностичні методики, так і корекційні програми. Психологічні служби, що діють у рамках навчальних закладів, повинні пропонувати інноваційні рішення, орієнтуючись на запити учнів і батьків. У результаті, дійсно важливим є національне нормативне забезпечення діяльності психологічних служб, яке формує правові основи для ефективного функціонування цих установ. Закони України про освіту та специфічні нормативні акти додають легітимності та згуртованості цій системі, забезпечуючи таким чином захист прав молоді.

Таким чином, психологічна служба в системі освіти України є невід'ємною частиною освітнього процесу, яка не лише підтримує психічне здоров'я учнів, але й забезпечує служіння їхнім потребам у розвитку. Підвищення якості надання психологічних послуг, професійна підготовка фахівців та активна взаємодія з освітніми установами — це той шлях, який дозволить створити більш сприятливе середовище для навчання та розвитку молоді, формуючи здорове і адаптоване суспільство.

ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

План:

1. Організаційні аспекти діяльності медичного (клінічного) психолога.
2. Особливості організації роботи медичного (клінічного) психолога в реабілітаційних центрах.
3. Організація психологічної допомоги в психіатричних установах.
4. Робота медичного (клінічного) психолога в установах, що надають психіатричну допомогу.
5. Нормативне забезпечення організації діяльності психологічної служби в системі охорони здоров'я.

Текст лекції

Організаційні аспекти діяльності медичного (клінічного) психолога.

Діяльність медичного психолога у системі охорони здоров'я має на меті поліпшення психологічного здоров'я пацієнтів через інтеграцію клінічної психології в загальний комплекс медичних послуг. Основними завданнями медичного психолога є діагностика, психотерапія, консультативна допомога та профілактична робота, що вимагає ретельного підходу до кожного пацієнта.

Психологи повинні володіти знаннями не лише в області психології, але й розуміти основи медицини, щоб співпрацювати з лікарями, надаючи всебічну підтримку пацієнтам. Це передбачає ведення психологічних карт, спостереження за змінами в психологічному стані пацієнтів під час лікування та ведення документів, що фіксують прогрес. Наприклад, медичні психологи можуть використовувати тестування для виявлення рівня депресії, тривожності або інших психологічних розладів.

Важливими інструментами для цього є:

1. **Опитувальники депресії Бека (Beck Depression Inventory, BDI):** Це один з найпоширеніших інструментів для оцінки ступеня депресивних симптомів.
2. **Шкала тривоги Спілбергера (State-Trait Anxiety Inventory, STAI):** Використовується для вимірювання рівня тривожності на момент тестування.
3. **Методи диференційної діагностики:** Наприклад, **Тест Роршаха**, який дозволяє оцінити глибинні аспекти психічного стану пацієнта, зокрема його емоційні та когнітивні патерни.

Рекомендації щодо тестування та опитування:

- З метою діагностики стану пацієнту можуть бути запропоновані різні методи. Психологи повинні мати можливість підбирати методи тестування залежно від специфіки випадку.

- Рекомендується регулярно проводити перепідготовку медичного персоналу, щоб покращити якість психодіагностики відповідно до новітніх стандартів.

Вправи:

- Організація групових тренінгів з розвитку навичок міжособистісного спілкування.

- Проведення вправ на дихання (наприклад, техніка глибокого дихання 4-7-8), яка допоможе знизити рівень стресу як у пацієнтів, так і у медичних спеціалістів.

- Включення в терапевтичні програми вправ, які дозволяють пацієнтам відпрацьовувати навички реагування на стресові ситуації.

Особливості організації роботи медичного (клінічного) психолога в реабілітаційних центрах. Реабілітаційні центри є важливими установами в системі охорони здоров'я, де пацієнти отримують комплексну допомогу з медичними, психотерапевтичними та соціальними аспектами. Робота медичного психолога в реабілітаційних центрах передбачає як індивідуальну, так і групову терапію.

Психологи повинні виконувати первинні оцінки стану пацієнтів, враховуючи їх медичну та соціальну історію. Використовуючи **анкети оцінки адаптації (AA-10)**, психологи можуть визначити, наскільки готовий пацієнт до процесу реабілітації.

На цьому етапі важливо:

1. Встановити довірливі відносини між психологом та пацієнтом.
2. Виявити основні проблеми, що потребують корекції.
3. Сформулювати план інтервенцій, що відповідає конкретним потребам пацієнта.

Рекомендації щодо тестування:

- Пропонуйте **тестування на стратегії подолання стресу (Ways of Coping Questionnaire)** для розуміння, як пацієнти управляють стресом.

- Включіть в психодіагностику стандартизовані методи, такі як **Шкала самооцінки** для оцінки рівня адаптації.

Вправи:

- Проведення **групових динамік**, що включають рольові ігри, які дають можливість пацієнтам відпрацьовувати різні соціальні ситуації та покращувати комунікаційні навички.

- Практика арт-терапії, де пацієнти можуть малювати або створювати твори на теми, пов'язані з їхнім психологічним станом.

Організація психологічної допомоги в психіатричних установах.

У психіатричних установах медичні психологи відіграють важливу роль у наданні допомоги особам із серйозними психічними розладами. Важливо, щоб психологи взаємодіяли з лікарями-психіатрами, надаючи підтримку в лікуванні та реабілітації пацієнтів.

Згідно з даними "Психологічне забезпечення Збройних сил України" Содгіна В. М. та інших джерел, **психологи повинні бути готовими до:**

- Використання різноманітних психодіагностичних методів для оцінки стану пацієнта.

- Реалізації психотерапевтичних програм, що можуть включати індивідуальні та групові сесії.

- Проведення просвітницької роботи для пацієнтів та їхніх сімей.

Рекомендації щодо тестування:

- Використання *Шкали психічного стану Монтгомері-Асберга* для оцінки стресу та тривожності.

- Психодіагностика з використанням **психометричних тестів**, оснований на поведінкових показниках.

Вправи:

- Включення методу **медитації** в терапевтичні сесії для покращення емоційної регуляції у пацієнтів.

- Основи **групової терапії** для обговорення проблем, з якими стикаються пацієнти.

Робота медичного (клінічного) психолога в установах, що надають психіатричну допомогу

Робота медичного психолога в установах, що надають психіатричну допомогу, є багатогранною та вимогливою. Основне завдання психолога полягає в наданні підтримки пацієнтам, які потребують тривалого лікування та реабілітації.

У своїй діяльності медичні психологи використовують цілий ряд методів для визначення особистісних і психоемоційних особливостей пацієнтів. Наприклад, *Тест Кеттелла 16PF* може бути використаний для оцінки основних особистісних рис і моделювання терапевтичних інтервенцій.

Рекомендації щодо тестування:

- Використовуйте асоціативні тести для вивчення підсвідомих механізмів поведінки пацієнтів.

- Визначте особистісні типи пацієнтів через стандартизовані методи.

Вправи:

- Використання рольових ігор для покращення соціальних навичок та комунікації.

- Проведення групових терапевтичних сесій, де пацієнти можуть обмінюватися досвідом та ставити питання.

Нормативне забезпечення організації діяльності психологічної служби в системі охорони здоров'я.

Нормативна база є важливою складовою для забезпечення якості надання психологічних послуг. Основні нормативні документи включають законодавчі акти, постанови та методичні рекомендації, які регламентують діяльність медичних психологів. Обов'язки медичного психолога визначаються такими документами, як **Закон України "Про психічне здоров'я"** та інші нормативні акти, що забезпечують права пацієнтів на отримання високоякісних послуг.

Рекомендації щодо ведення документації:

- Важливо, щоб психологи мали чітке розуміння всіх етапів лікування, реабілітації та обстеження пацієнтів. Це передбачає ведення документації, що фіксує зміни у стані пацієнта, а також результати тестувань.

Вправи:

- Обговорення нормативних актів та методичних рекомендацій на семінарах з етики роботи психологів. Важливо, щоб студенти мали можливість вступити в дискусії, використовуючи приклади з практики.

- Проведення факультативних занять за матеріалами самих останніх постанов органів здоров'я, які містять інформацію про зміни у сфері психічного здоров'я.

Завершуючи, психологічна служба в системі охорони здоров'я виконує важливу роль у забезпеченні психічного здоров'я населення. Її складові включають використання найновіших психодіагностичних методів, інтервенцій для підвищення психологічної стійкості, а також дотримання високих стандартів етики та науковості. Протягом роботи важливо постійно підвищувати свою кваліфікацію та бути в курсі новітніх досягнень у галузі психології.

Висновок: Організація діяльності психологічної служби в системі охорони здоров'я є критично важливою для забезпечення психічного здоров'я населення. У своїй роботі психологи мають дотримуватись основних принципів, які включають індивідуальний підхід, комплексність та проактивність. Здійснюючи психологічну діагностику, медичні психологи використовують різноманітні психометричні інструменти, такі як *опитувальники депресії Бека та Шкала тривоги Спілбергера*, що дозволяє результати тестування використовувати для формування індивідуальних програм лікування. Особливою увагою слід приділити роботі медичних психологів в реабілітаційних центрах, де адаптація нових пацієнтів та їхня психологічна підтримка є вирішальними для успішного лікування. Важливими аспектами є проведення тренінгів та групових терапій, які допомагають пацієнтам розвивати соціальні навички та справлятися зі стресом.

Психологи повинні активно використовувати: арт-терапію, ролеві ігри та інші способи для підвищення рівня емоційної інтелігентності.

Правова соціалізація в медичній діяльності також є важливою частиною роботи психологів, адже забезпечує дотримання правових норм і етичних стандартів. Ефективна організація психологічної служби вимагає постійної адаптації до змін у законодавстві та нових наукових досягнень. Нормативно-правова база, що регламентує діяльність психологів, включає численні закони, постанови та настанови, в яких чітко прописані етичні норми, права пацієнтів, а також обов'язки психологів.

Загалом, психологічна служба в системі охорони здоров'я має потенціал для значного покращення психічного здоров'я населення та підтримки професіоналізму у сфері охорони здоров'я. Майбутня робота в цій галузі повинна бути чітко організована, на основі наукових досліджень і практичних рекомендацій, щоб забезпечити максимальну ефективність в роботі з пацієнтами.

ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

План:

1. Основні принципи соціально-психологічної роботи в органах внутрішніх справ.
2. Завдання соціально-психологічної роботи в службі безпеки України.
3. Правова соціалізація в юридичній діяльності.
4. Нормативне забезпечення організації психологічної служби в органах внутрішніх справ.
5. Рекомендації щодо покращення діяльності психологічної служби в органах внутрішніх справ.

Текст лекції

Основні принципи соціально-психологічної роботи в органах внутрішніх справ. Соціально-психологічна робота в органах внутрішніх справ (ОВС) спрямована на покращення психологічного клімату в колективах, формування позитивної установки до виконання службових обов'язків та підвищення загального рівня психологічного здоров'я працівників.

Основними принципами такої роботи є:

- **Індивідуальний підхід:** психологи зобов'язані враховувати індивідуальні особливості кожного працівника, його особистісні риси, минулий досвід та професійні навички.
- **Комплексність:** соціально-психологічна робота повинна охоплювати всі аспекти діяльності ОВС, включаючи профілактику стресів, корекцію негативних емоційних станів, а також сприяння розвитку командної роботи.
- **Проактивність:** робота психологів повинна бути спрямована на запобігання проблемам, а не лише на їх вирішення. Це передбачає використання профілактичних заходів, навчання та тренінги.

Ці принципи викладені в літературі, наприклад, у праці Зайцевої О. В. "Психологічні аспекти діяльності в органах внутрішніх справ", де пропонується використовувати наскрізний підхід, що дозволяє усвідомлено оцінювати психологічний стан колективу.

Завдання соціально-психологічної роботи в службі безпеки України.

Соціально-психологічна робота в службі безпеки України має декілька ключових завдань:

- **Адаптація нових співробітників:** створення умов для швидкої соціалізації нових співробітників до специфіки службової діяльності.

- **Психологічна підтримка:** надання допомоги в складних ситуаціях, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, допомога у подоланні професійного вигорання.

- **Професійна підготовка:** проведення тренінгів, семінарів та курсів, спрямованих на покращення психологічної стійкості працівників до стресу.

Зокрема, Закон України "Про соціальну роботу" детально регламентує обов'язки психологів щодо соціальної підтримки осіб, що опинилися в складних життєвих обставинах. Як зазначає Щербак Т. Г. у "Організації роботи Центрів соціальних служб для молоді", важливо залучати до програми психологічної підтримки зовнішні організації, які можуть допомогти з ресурсами.

Правова соціалізація в юридичній діяльності.

Правова соціалізація є важливим аспектом діяльності психологічної служби в органах внутрішніх справ. Це процес, у якому дотримуються правових норм і суспільних цінностей, а також формуються прогресивні уявлення про юридичну діяльність.

Основними елементами правової соціалізації є:

- **Навчання:** формування правових знань у працівників ОВС, що включає курси, семінари та лекції. Психологи можуть брати участь у цьому процесі, проводячи тренінги.

- **Адаптація:** сприяння швидкій адаптації спеціалістів до актуальних правових норм та новітніх змін у законодавстві.

- **Дослідження:** проведення соціологічних досліджень серед працівників ОВС для оцінки рівня правосвідомості. Дослідження можуть базуватися на опитуваннях та анкетуваннях, що проводяться психологами.

Нормативне забезпечення організації психологічної служби в органах внутрішніх справ.

Нормативно-правова база регулює діяльність психологічних служб в органах внутрішніх справ.

Ключові документи включають:

- **Закон України "Про освіту"** – визначає загальні принципи навчання і підготовки спеціалістів.

- **Наказ Міністерства внутрішніх справ України** про порядок організації діяльності психологічних служб в ОВС.

- **Методики психологічного обстеження** – які застосовуються для оцінки психічного стану працівників.

Як зазначено у літературі, зокрема у джерелах "Психологічні служби організацій в Україні" Гнатюка А. О., важливо дотримуватися етичних норм при виконанні службових обов'язків. Це включає конфіденційність, підтримку прав пацієнтів на психологічну допомогу, а також професійну етику. **Рекомендації щодо покращення діяльності психологічної служби в органах внутрішніх справ.**

Для покращення діяльності психологічних служб в ОВС пропонується:

- Розробка індивідуальних та групових програм тренінгів для підвищення рівня психологічної стійкості працівників.
- Введення системи надання психологічних консультацій у випадках, коли працівники стикаються з стресовими ситуаціями або професійним вигоранням.
- Підвищення рівня правової освіти серед працівників. Це може бути досягнуто шляхом проведення спеціалізованих тренінгів, на яких психологи будуть викладати важливість правової соціалізації у юридичній діяльності.

У своїй діяльності в психологічних службах ОВС важливо враховувати також міждисциплінарний підхід, що передбачає співпрацю психологів із юристами, соціальними працівниками та іншими фахівцями. Крім того, пропонується розробка програми психологічного здоров'я, яка включатиме регулярні оцінювання психічного стану працівників, анкетування, анонімні опитування про рівень стресу та задоволеності. Узагальнюючи, діяльність психологічної служби в органах внутрішніх справ є критично важливою для забезпечення високої продуктивності працівників, покращення їх психічного здоров'я та загального благополуччя. Адаптація основних принципів, завдань соціально-психологічної роботи та правової соціалізації в юридичній діяльності на основі нормативного забезпечення та сучасних підходів є запорукою успіху в цій важливій галузі.

Висновок: Організація діяльності психологічної служби в органах внутрішніх справ (ОВС) є важливою складовою забезпечення психологічної підтримки працівників та створення комфортного середовища для їхньої роботи. Психологи, що працюють в цій галузі, повинні дотримуватись основних принципів, таких як індивідуальний підхід, комплексність та проактивність у роботі з усіма співробітниками. Однією з основних задач соціально-психологічної роботи в службі безпеки України є адаптація нових працівників до специфіки їхньої діяльності. Важливою є також психологічна підтримка в стресових ситуаціях і підвищення психологічної стійкості, що безпосередньо впливає на якість виконання службових обов'язків. Проведення

тренінгів, семінарів і курсів з підвищення психологічної стійкості є необхідними для зменшення рівня професійного вигорання.

Правова соціалізація в юридичній діяльності є ще одним ключовим аспектом, що визначає ефективність праці психологів в ОВС. Психологи повинні активно залучатися до навчання працівників сучасним правовим нормам, що впливають на їхню діяльність. Елементи правознавства мають бути інтегровані в програму підготовки кадрів, що сприятиме формуванню більш правосвідомих і відповідальних фахівців. Значна увага повинна бути приділена нормативному забезпеченню діяльності психологічних служб, яке регламентує права й обов'язки працівників, забезпечуючи високий рівень професіоналізму та етики. Важливо, щоб психологи в ОВС мали доступ до актуальних настанов і методик, що дозволяють здійснювати ефективну професійну діяльність. На завершення, організація діяльності психологічної служби в органах внутрішніх справ є складною, але надзвичайно важливою. Вона вимагає комплексного підходу, зосередженого на покращенні психічного здоров'я та професійного розвитку працівників, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності всієї системи. Психологічна служба має забезпечити всебічну підтримку працівникам правоохоронних органів, а також активно реагувати на виклики сучасності, адаптуючи свої методи й практики до змін, що відбуваються в суспільстві.

ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СИСТЕМИ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

План:

1. Напрямки роботи психологічної служби в системі освіти.
2. Особливості діагностичної роботи шкільного психолога.
3. Особливості психодіагностичного дослідження психологічних показників афекту неадекватності у дезадаптованих підлітків.
4. Психопрофілактична та корекційна робота практичного психолога в системі освіти.
5. Нормативне забезпечення організації діяльності психологічної служби системи освіти і науки України.

Текст лекції

Напрямки роботи психологічної служби в системі освіти.

Психологічна служба в системі освіти України має на меті забезпечення психологічного розвитку учнів та студентів, сприяння їхньому емоційно-психологічному благополуччю та успішному соціальному функціонуванню.

Основні напрямки роботи психологічної служби включають:

- **Психодіагностика:** проведення оцінки психологічного стану учнів, вивчення їх інтелектуальних, емоційних та поведінкових характеристик. Стандартні методики, такі як Тест Векслера для дітей, можуть використовуватися для вимірювання когнітивних здібностей. Також важливими є опитувальники для оцінки емоційного стану, зокрема Шкала оцінки депресії Бека.

- **Психопрофілактика:** здійснення заходів, спрямованих на запобігання розвитку психічних розладів, формування адаптивних стратегій подолання стресу, емоційної стійкості і навичок саморегуляції. Це можуть бути програми на основі методів позитивної психології, що включають вправи на вдячність та цілепокладання.

- **Консультаційна діяльність:** психологи надають допомогу учням, батькам та педагогам для вирішення конфліктів, стресових ситуацій та адаптаційних труднощів. Наприклад, можуть проводитися групові взаємодії, де обговорюються проблеми адаптації у школі, та пропонуються практичні техніки їх вирішення, зокрема методи активного слухання та ефективного спілкування. Ці напрямки відображають важливість психологічної служби в системі освіти, особливо в умовах сучасного навчання, де психоінформаційна підтримка є необхідною для успішного освітнього процесу.

Особливості діагностичної роботи шкільного психолога.

Діагностична робота шкільного психолога є важливою складовою його діяльності, оскільки вона дозволяє визначити рівень розвитку дитини і виявити можливі проблеми і труднощі, з якими вона стикається.

Основні аспекти діагностичної роботи:

- **Використання стандартизованих методик** для оцінки психологічного стану учнів. Це можуть бути тести, опитувальники і шкали, такі як *тест особистісного опитування MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory)*, що дозволяє виявити базові особистісні особливості.

- **Проведення інтерв'ю з учнями, батьками та вчителями** для збору додаткової інформації про поведінку дитини в різних середовищах. Наприклад, психолог може організувати фокус-групи з батьками для обговорення їхніх спостережень щодо дітей, що дозволить сформувати більш цілісний погляд на особистість учня.

- **Аналіз результатів діагностики** для розробки індивідуальних програм корекційної та підтримуючої роботи. Важливо адаптувати програми відповідно до потреб кожної дитини, використовуючи рекомендації таких авторів, як Кириленко С. П., у його дослідженні "Психологічні аспекти роботи шкільного психолога".

Вправа: Проведення тесту на емоційну грамотність, що дозволить дітям краще розуміти свої емоції та навчити їх справлятися з ними.

Особливості психодіагностичного дослідження психологічних показників афекту неадекватності у дезадаптованих підлітків. Афект неадекватності, що проявляється у дезадаптованих підлітків, є серйозною психологічною проблемою, яка потребує спеціального підходу.

Психодіагностичне дослідження в даному контексті включає:

- **Використання методик для оцінки рівня афективних порушень**, таких як шкали тривожності, депресії, агресії. Наприклад, адаптований тест для оцінки соціальної адаптації підлітків може включати питання про переживання, пов'язані з соціальними ситуаціями.

- **Проведення глибокого аналізу соціально-психологічного контексту**, в якому живе підліток, включаючи сімейну ситуацію та соціальне оточення.

Методики, які сприяють розумінню середовища, можуть містити такі елементи, як моделювання ситуацій або структуроване інтерв'ю, засноване на методах генеалогічного дерева.

- **Визначення індивідуальних особливостей особистості підлітка**, що можуть сприяти дезадаптації. Вживання проєктивних тестів, таких як *тест Роршаха*, дозволяє виявити внутрішні переживання та конфлікти дитини.

Рекомендація: Використання методу **арт-терапії**, що дозволяє підліткам висловити свої емоції через творчість, може бути корисним у процесі дослідження їхніх психологічних показників.

Психопрофілактична та корекційна робота практичного психолога в системі освіти. Практичний психолог у системі освіти виконує важливу роль у проведенні психопрофілактичної та корекційної роботи.

Основні завдання включають:

- **Організацію програми психопрофілактики**, яка включає тренінги, семінари та інші заходи для розвитку навичок емоційної стійкості. Наприклад, програму на основі методу когнітивно-поведінкової терапії, що допомагає учням ідентифікувати негативні думки та замінювати їх на позитивні.

- **Проведення корекційних занять для дезадаптованих учнів**, на яких викладаються техніки управління стресом, такі як медитація, дихальні техніки та розслаблення. Заняття можуть базуватись на програмах, розроблених відомими психологами, такими як Неумайкін А. А.

- **Співпраця з педагогами та батьками** для забезпечення єдиного підходу до виховання та навчання учнів. Це може включати організацію спільних навчальних заходів, де обговорюються стратегії підтримки дітей з особливими потребами.

Вправа: Проведення групових ігор, спрямованих на розвиток комунікативних навичок та емоційного інтелекту учнів.

Нормативне забезпечення організації діяльності психологічної служби системи освіти і науки України.

Нормативне забезпечення організації психологічної служби в українській системі освіти регламентується рядом законодавчих документів, які визначають права, обов'язки та відповідальність психологів.

Ключові документи включають:

- **Закон України "Про освіту"**, який вказує основні принципи освітньої політики і визначає роль психологічних служб у забезпеченні педагогічного процесу, підкреслюючи важливість адаптації психологічних інтервенцій під сучасні вимоги.

- **Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2016-2020 роки**, що висвітлює значення інтеграції психологічної підтримки в систему освіти та необхідність підтримки фінансування психологічних служб.

- **Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України**, які визначають вимоги до організації роботи психологів у навчальних закладах.

Ці документи формують основу для роботи психологічної служби в системі освіти, що дозволяє забезпечити кваліфіковану психічну допомогу учням та їхнім родинам. Завершуючи, організація діяльності психологічної служби системи освіти і науки України є важливим елементом, який забезпечує психоемоційний комфорт учнів, їхню адаптацію, розвиток та успішність. Від освітніх психологів вимагається професіоналізм, атестаційні процедури та здатність до інновацій, щоб відповідати викликам часу і потребам сучасної освіти. Впровадження прогресивних методик психодіагностики, психопрофілактики та корекції є необхідним для досягнення успіхів у психолого-педагогічній діяльності.

Висновок: Організація діяльності психологічної служби в системі освіти і науки України є важливим складником, що забезпечує всебічний розвиток особистості учнів та студентів, їх емоційне і соціальне благополуччя. Реалізація основних напрямків роботи психологічної служби — психодіагностики, психопрофілактики та консультаційної діяльності — дозволяє формувати не лише здорове навчальне середовище, але й спрощує процес виявлення та корекції проблем в адаптації учнів. Діагностична робота шкільного психолога, що включає використання стандартизованих тестів та методик, забезпечує якісну оцінку рівня розвитку учнів і своєчасне виявлення психологічних труднощів. Як свідчать джерела, практики психологічної діагностики сприяють розробці індивідуальних програм, що надають можливість враховувати особистісні особливості кожного учня. Проблема афекту неадекватності в дезадаптованих підлітків підкреслює необхідність комплексного підходу до психодіагностики, вивчення емоційних станів та соціального контексту, в якому перебуває дитина. Використання проєктивних методик та творчих форм роботи, зокрема арт-терапії, є ефективними заходами для підтримки та корекції таких підлітків. Важливою є і психопрофілактична діяльність психологів, що включає організацію спеціалізованих програм, націлених на розвиток емоційної стійкості учнів. Психологи можуть впроваджувати тренінги, семінари на основі сучасних методів, таких як когнітивно-поведінкова терапія, що показали ефективність у зниженні рівня стресу та покращенні загального психологічного стану.

Нормативне забезпечення діяльності психологічних служб у системі освіти охоплює законодавчі акти, що встановлюють вимоги до організації, регулюють права та обов'язки психологів. Це забезпечує юридичну підтримку їх діяльності і зобов'язує організації дотримуватись сучасних стандартів у

забезпеченні психічного здоров'я учнів. Отже, організація психологічної служби в системі освіти і науки України є нагальною потребою, що забезпечує не лише підтримку індивідуального розвитку учнів, але й формує соціально адаптовану, здорову молодь, готову до викликів сучасного світу. Майбутнє психологічної служби в освіті потребує постійного оновлення знань, впровадження інноваційних підходів та адаптації до змінюваних умов суспільства, для того щоб задовольняти потреби учнів та педагогів, а також ефективно реагувати на соціальні виклики.

ТЕМА 5. ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ОРГАНІЗАЦІЇ (ПІДПРИЄМСТВА)

План:

1. Психологія підприємницької діяльності.
2. Організаційно-методологічні принципи психологічної служби організації (підприємства).
3. Нормативне забезпечення психологічної служби організації (підприємства).

1. Психологія підприємницької діяльності.

Текст лекції

Психологія підприємницької діяльності є важливою складовою управління, яка досліджує психологічні аспекти прийняття рішень, мотивації та організації роботи в бізнес-середовищі. Підприємці, як правило, стикаються з низкою ризиків і невизначеностей, які потребують високого рівня стресостійкості, креативності і адаптивності.

Основні аспекти психології підприємництва включають:

- **Мотивація:** Різні мотиви, такі як фінансова вигода, бажання бути незалежним, реалізація ідеї, суттєво впливають на успішність підприємницької діяльності. Дослідження, такі як "Ставлення до підприємництва у молоді" авторів Трушкіна А. О. та Кравця М. С., показують, що мотивація молодих підприємців формується через освітні програми, підтримку сім'ї та доступ до ресурсів.

- **Ризик:** Вміння приймати ризики - один із найважливіших аспектів успіху. Психологи використовують методи, такі як *SWOT-аналіз*, для оцінки сильних і слабких сторін підприємства, які дозволяють зменшити можливі ризики.

- **Комунікація:** Важливість комунікаційних навичок у бізнесі не може бути переоцінена. Психологічна служба підприємства може запроваджувати тренінги з розвитку комунікативних навичок через ігри на розуміння невербальної комунікації, що забезпечить кращу взаємодію в колективі.

Наприклад проведення тренінгів на тему: «Керування емоціями для співробітників», що дозволить знижувати рівень стресу та покращувати командний дух.

Організаційно-методологічні принципи психологічної служби організації (підприємства).

Психологічна служба організації має методологічно обґрунтований підхід, спрямований на підвищення ефективності діяльності підприємства та підтримку психологічного благополуччя працівників.

Основні принципи включають:

- **Комплексність:** Психологічна служба повинна враховувати всі аспекти діяльності підприємства, від індивідуального розвитку працівників до колективних процесів. Наприклад, важливо включати психологічні дослідження у стратегії управління людськими ресурсами.

- **Індивідуальний підхід:** Кожен працівник має унікальні потреби і проблеми, які потребують особистого підходу. Важливо, щоб психологи проводили інтерв'ю та випробування для виявлення конкретних потреб співробітників, наприклад, використовуючи «тест Кеттела» для оцінки особистісних рис.

- **Профілактика:** Акцент на психопрофілактиці дозволяє уникнути виникнення проблем, пов'язаних із стресом, вигоранням та конфліктами на роботі. Наприклад, реалізація регулярних тренінгів на тему управління стресом та емоційними реакціями. Наприклад використання «методу аутотренінгу», що включає вправи на релаксацію та техніки самозаспокоєння, може бути введено в щоденну практику працівників для покращення їх психологічного стану.

Нормативне забезпечення психологічної служби організації (підприємства).

Нормативне забезпечення діяльності психологічної служби підприємств регламентується різними документами, які визначають її права, обов'язки та організаційні аспекти. **Найважливішими з них є:**

- **Трудовий кодекс України:** забезпечує права працівників на отримання психологічної допомоги та підтримки в межах колективу.

- **Наказ Міністерства охорони здоров'я** про впровадження психологічних служб на підприємствах, що визначає порядок організації та функціонування психологічної служби в Україні.

- **Методичні рекомендації з організації психологічних служб** на підприємствах, які окреслюють посадові інструкції, обов'язки психолога, а також формати роботи з працівниками.

Психологи можуть проводити моніторинг стану психічного здоров'я працівників та їх задоволення умовами роботи, що має підтверджуватись документами, такими як **опитувальники щастя** або анкетування на вимірювання задоволеності працівників. Завершуючи, психологічна служба організації (підприємства) відіграє важливу роль у розвитку підприємства, формуючи здорове психологічне середовище, що сприяє підвищенню

продуктивності працівників. Зважаючи на те, що психологічні аспекти підприємництва стають все більш важливими, впровадження психологічних служб є необхідною умовою для успішного функціонування бізнесу. Наступні етапи розвитку психологічної служби мають бути зосереджені на постійному вдосконаленні методик роботи, адаптації до змінюваних умов ринку та потреб бізнесу, а також інтеграції психології в управлінську практику.

Висновок: Психологічна служба організації (підприємства) є невід'ємною складовою ефективного управління людськими ресурсами, що сприяє покращенню психологічного клімату, підвищенню продуктивності працівників та досягненню стратегічних цілей компанії. В Україні, де економічні та соціальні зміни постійно впливають на підприємницьку діяльність, значення психології в бізнесі стає дедалі актуальнішим.

Психологія підприємницької діяльності розглядає аспекти мотивації, ризику та комунікації, які є критично важливими для успіху в умовах конкуренції. Згідно з дослідженнями, продуктивність працівників безпосередньо залежить від рівня їхньої мотивації, що вимагає впровадження методик, спрямованих на її підвищення. Психологічні служби можуть реалізовувати програми, які не лише допомагають підвищити мотивацію, а й формують командний дух та поліпшують взаємодію працівників. Організаційно-методологічні принципи психологічної служби підкреслюють необхідність комплексного підходу та індивідуального підходу до кожного співробітника. Це передбачає використання різноманітних методик і технік, включаючи тренінги зі стресостійкості, управління емоціями та розвитку комунікаційних навичок, які довели свою ефективність у практиці. Нормативне забезпечення діяльності психологічної служби підприємства, як Трудовий кодекс України та відповідні накази міністерств, забезпечує правові основи для створення умов, що сприяють розкриттю потенціалу працівників. Правильне використання цих норм є ключем до успішної організації підтримки психологічного здоров'я працівників. Отже, психологічна служба організації не лише сприяє покращенню психологічного здоров'я працівників, але й позитивно позначається на загальних результатах діяльності підприємства. Врахування психологічних аспектів у бізнес-процесах повинно стати пріоритетом для компаній, які бажають забезпечити свою конкурентоспроможність у сучасному ринку. У майбутньому важливо продовжувати вдосконалювати практики психологічної допомоги, впроваджувати інноваційні підходи в управлінні людськими ресурсами та створювати здорове і продуктивне робоче середовище для всіх працівників.

6. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ

План:

1. Організаційні аспекти та нормативна база діяльності Центрів соціальних служб для молоді (ЦССМ).
2. Напрямки роботи Центрів соціальних служб для молоді.
3. Особливості роботи по соціальній підтримці молодих сімей у системі діяльності ЦССМ.
4. Нормативне забезпечення соціально-психологічної служби в системі соціальних служб для молоді.

Текст лекції

Організаційні аспекти та нормативна база діяльності Центрів соціальних служб для молоді (ЦССМ). Центри соціальних служб для молоді (ЦССМ) створені для забезпечення соціальної підтримки, психологічної допомоги та інформаційних ресурсів молоді. Організаційна структура ЦССМ передбачає наявність різних підрозділів, які відповідають за різні напрямки роботи, такі як інформування, консультування, соціальна допомога та профілактика соціальних проблем.

Основні аспекти нормативної бази включають:

- **Закон України "Про соціальні послуги":** цей закон визначає правові засади надання соціальних послуг з метою захисту прав та законних інтересів соціально вразливих категорій населення, включаючи молодь.

- **Наказ Міністерства соціальної політики України** щодо організації діяльності ЦССМ, який регламентує основні функції, права та обов'язки психологів і соціальних працівників, що працюють у системі соціальних служб.

- **Стандарти соціальних послуг**, які вказують на якість, обсяги та форми надання соціальних послуг молоді, включаючи психологічну допомогу, консультування та підтримку у кризових ситуаціях.

Психологи у ЦССМ повинні використовувати ці нормативні документи як основи для побудови своїх програм та практик, що гарантує відповідність сучасним вимогам соціальної роботи.

Напрямки роботи Центрів соціальних служб для молоді.

Центри соціальних служб для молоді реалізують різні напрямки роботи, що сприяють розвитку, соціалізації та підтримці молоді.

Основні з них включають:

- **Соціальна адаптація:** програми, орієнтовані на покращення адаптивних навичок молоді, допомагають їм ефективніше інтегруватися в суспільство. Наприклад, можуть організовуватися тренінги партнери з життєвих навичок, на яких молодь навчається стратегій вирішення конфліктів.

- **Психологічна підтримка:** фахівці ЦССМ надають психологічну допомогу молодим людям у кризових ситуаціях. Використання методів, таких як **когнітивно-поведінкова терапія (КПТ)**, може бути ефективним у роботі з молоддю, що переживає стрес чи емоційні труднощі.

- **Інформаційно-консультативна діяльність:** Центри надають актуальну інформацію про доступні соціальні послуги, можливості освіти та працевлаштування. Це може включати роботу з веб-ресурсами та проведення семінарів.

Вправа: Проведення групових тренінгів з активного слухання, що допомагає молодим людям засвоїти важливі навички комунікації та взаєморозуміння.

Особливості роботи по соціальній підтримці молодих сімей у системі діяльності ЦССМ.

Соціальна підтримка молодих сімей є домінуючим напрямком роботи ЦССМ, оскільки молоді сім'ї часто стикаються з безліччю труднощів, пов'язаних із вихованням дітей, матеріальною нестабільністю та адаптацією до нових ролей.

Основні особливості роботи з молодими сім'ями:

- **Консультаційна підтримка:** надання індивідуальних консультацій або групових сеансів для молодих батьків, в яких обговорюються питання виховання, адаптації до нових умов життя. Психологи часто проводять навчання навичкам спілкування та вирішення конфліктів у родині.

- **Організація групових занять:** проведення майстер-класів, тренінгів на різні теми, такі як фінансова грамотність, організаційні навички, що допомагають сім'ям краще виконувати їхні ролі.

- **Підтримка в кризових ситуаціях:** в разі виникнення криз (наприклад, втрата роботи, проблеми зі здоров'ям) ЦССМ забезпечують доступ до психологічної допомоги, матеріальних ресурсів, послуг з соціального забезпечення.

Приклад: Організація консультацій для молодих батьків у рамках програми "Тато і мама", де кожен учасник може отримати рекомендації від психолога щодо виховання та підтримки дитини.

Нормативне забезпечення соціально-психологічної служби в системі соціальних служб для молоді.

Нормативне забезпечення соціально-психологічної служби в системі соціальних служб для молоді є ключовим аспектом ефективності їхньої діяльності.

Включає:

- **Законодавчі акти:** окрім закону "Про соціальні послуги", важливими є закони "Про охорону дитинства" та "Про забезпечення організаційно-правових умов соціальної роботи".

- **Державні програми:** програми підтримки молоді, такі як "Молодь України", визначають цілі та завдання, що сприяють розвитку соціально-психологічних служб.

- **Методичні рекомендації:** Міністерство соціальної політики України розробляє методичні рекомендації, які допомагають визначити стандарти надання соціальних послуг молоді, включаючи психосоціальну підтримку.

Ці документи є базою для формування освітніх програм і практик, які відповідають потребам молоді та сучасним викликам соціального середовища.

Таким чином, діяльність соціально-психологічної служби в системі соціальних служб для молоді є важливим інструментом, що забезпечує підтримку молоді в їх соціалізації та адаптації. **Реалізація ефективних соціальних програм, підтримка молодих сімей та активна участь у соціальних ініціативах** — це складові частини, які формують здорове та процвітаюче суспільство. **Забезпечення нормативної бази, впровадження нових методів роботи та активна взаємодія з громадськістю** — це основні фактори, що сприяють успіху соціально-психологічної служби в нашій країні.

Висновок: Соціально-психологічна служба в системі соціальних служб для молоді виконує ключову функцію у підтримці та розвитку молодих людей, сприяючи їхній соціалізації, адаптації та добробуту у складних сучасних умовах. В Україні, де молодь стикається з численними викликами від економічної нестабільності до соціальних та соціально-психологічної служби стає особливо важливою. Організаційні аспекти та нормативна база діяльності Центрів соціальних служб для молоді (ЦССМ) визначають правові та організаційні основи, що регулюють їхню роботу. Закон України "Про соціальні послуги" створює платформу для надання підтримки, а національні стандарти соціальних послуг забезпечують якість та доступність обслуговування молоді. Накази Міністерства соціальної політики формують основи для здійснення практичної діяльності, що підтверджується реальними кейсами впровадження соціальних програм на рівні місцевих громад.

Напрямки роботи ЦССМ, такі як соціальна адаптація, психологічна підтримка та інформаційно-консультативна діяльність, мають на меті задоволення потреб молоді та допомогу в розв'язанні їхніх проблем. Використання методів, таких як когнітивно-поведінкова терапія, тренінги на основі активного слухання та групові семінари, демонструє ефективність у вирішенні конкретних завдань, з якими стикається молодь.

Особливої уваги заслуговує підтримка молодих сімей, що є важливим елементом підтримки соціальної стабільності. Молоді батьки часто зустрічаються з матеріальними труднощами та потребують навчання управлінню родинним бюджетом, вихованню дітей та подоланню психологічних бар'єрів. Програми консультування, організація групових занять, такі як "Тато і мама", надають практичну допомогу та психологічну підтримку, допомагаючи сім'ям справлятися з викликами.

Нормативне забезпечення соціально-психологічної служби, яке включає в себе освітні програми, законодавчі акти та методичні рекомендації, є основою для професійної роботи соціальних працівників і психологів. Вони повинні бути обізнані з актуальними законодавчими змінами, що впливають на їхню професійну діяльність, та впроваджувати нові методи і техніки, які відповідають потребам молоді. У підсумку, соціально-психологічна служба в системі соціальних служб для молоді є важливим компонентом, що забезпечує всебічну підтримку молоді в Україні. Її діяльність спирається на міцну нормативну базу, спрямовану на розвиток соціальних програм, що враховують специфічні потреби молодих людей та їхніх сімей. Успішна реалізація цих програм залежить від ефективної взаємодії між різними відомствами, соціальними службами та суспільними організаціями, що в свою чергу веде до покращення соціального клімату в країні та сприяє формуванню здорового, соціально відповідального суспільства. Важливо продовжувати працювати над підвищенням якості надання соціальних послуг та розширенням їх доступності, щоб у найближчому майбутньому забезпечити молоді можливість для самореалізації та повноцінного життя в суспільстві.

ТЕМА 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ У СФЕРІ ПОЛІТИКИ

План:

1. Особливості роботи психолога та напрямки психологічних досліджень у сфері політики.
2. Методи політико-психологічних досліджень.
3. Нормативне забезпечення організації діяльності психологічної служби у сфері політики.

Текст лекції

Особливості роботи психолога та напрямки психологічних досліджень у сфері політики. Психологічна служба у політиці активно досліджує вплив психологічних факторів на політичну поведінку, суспільну думку та процеси прийняття рішень.

Основні напрямки роботи психологів в цій сфері включають:

- **Аналіз політичної поведінки:** Психологи вивчають індивідуальні та групові чинники, що впливають на політичні рішення. Це охоплює дослідження ставлення виборців до політиків, а також вивчення динаміки політичних кампаній. Згідно з дослідженнями О. В. Зайцевої ("Психологічні аспекти діяльності в органах внутрішніх справ"), важливими є емоційні реакції виборців на різні політичні послання.

- **Формування політичних настроїв:** Психологи використовують дослідження з політичної соціалізації, щоб виявити, як особисті обставини, культурні особливості та групові ідентичності впливають на політичні уподобання. Наприклад, підлітковий вік є критичним для формування політичної свідомості, що вимагає особливої уваги з боку психологів.

- **Консультативні послуги для політиків:** Психологи пропонують свої послуги для розробки комунікаційних стратегій, управління іміджем та підготовки до публічних виступів. Вони допомагають політикам зрозуміти їхню аудиторію та адаптувати свої повідомлення з урахуванням емоційних і психологічних аспектів. Важливою складовою роботи психолога є підтримка в кризових ситуаціях. Наприклад, у періоди політичних протестів або виборчих кампаній психіка виборців можуть бути значно стресованими. Психологи можуть застосувати методи стрес-менеджменту для допомоги політикам та їхнім командам.

Методика: Один з методів, який може використовуватися, – це проведення **структурованих інтерв'ю**, які дозволяють визначити цінності політиків та їх стратегії. Це надає можливість психологам розробляти рекомендації, адаптовані до конкретних умов.

Методи політико-психологічних досліджень.

Дослідження в сфері політики вимагають застосування різноманітних наукових методів.

Основні методи включають:

- **Соціологічні опитування:** Метод дозволяє зібрати кількісні та якісні дані, що дає можливість зрозуміти громадську думку про політичні питання. Важливо формувати анкети так, щоб питання були зрозумілими та не вводили в оману. Наприклад, формулювання включає як закриті питання (так/ні), так і відкриті запитання, що надає респондентам можливість висловити свої думки.

- **Фокус-групи:** Методика групового обговорення, яка дозволяє глибше досліджувати думки та емоції людей, що належать до різних соціальних груп. Фокус-групи можуть використовуватися для вивчення реакцій на конкретні політичні кампанії або на нові законодавчі ініціативи. Це дозволяє отримати якісні дані, які не завжди зрозумілі з опитувань.

- **Експериментальні методи:** Психологи можуть проводити експерименти, щоб дослідити, як різні фактори (емоції, психологічний стан) впливають на виборче рішення. Наприклад, дослідження можуть показати, що сприйняття кандидата змінюється в залежності від наявності стресових ситуацій у виборців.

- **Контент-аналіз медіа:** Використовується для вивчення, як медіа-ресурси формують політичні уявлення громадськості. Контент-аналіз дозволяє оцінити вплив контенту новин, реклами та політичних заяв на емоційний стан виборців.

Приклад: Аналіз медіа може показати, що позитивні новини про кандидата, представлені в особистому анекдотичному форматі, викликають більше позитивних емоцій у виборців у порівнянні з традиційною політичною риторикою.

Психологічні вправи можуть проводитися з метою психологічної підготовки політичних діячів. Це можуть бути тренінги з покращення публічних виступів чи вираження емоцій після складних дебатів. На таких заняттях можуть використовуватися техніки **асертивності** та **візуалізації** для формування впевненості у своїх силах.

Нормативне забезпечення організації діяльності психологічної служби у сфері політики. Нормативне забезпечення діяльності психологічних служб у політичній сфері є важливою складовою. **Основні аспекти включають:**

- **Законодавча база:** Психологічні служби, що працюють з політичними структурами, повинні діяти в межах закону. Закони України про забезпечення психологічної допомоги формують правовий статус психологів і гарантують їхні права та обов'язки. Дотримання етичних стандартів та конфіденційності є критично важливим у роботі з особами, що займають публічні посади.

- **Професійні стандарти:** Вони визначають, як психологи повинні взаємодіяти з політиками, включаючи етичні правила, які необхідно дотримуватись. Наприклад, стандартом є обов'язок психолога консультувати про можливі наслідки маніпулятивних методів впливу на виборців.

- **Методичні рекомендації:** Міністерство соціальної політики України та інші професійні організації повинні надати чіткі рекомендації щодо організації психологічних служб у політичній сфері. Методичні документи можуть включати приклади та кроки для проведення досліджень, аналізу даних та розробки комунікаційних стратегій.

Приклад: Документи можуть описувати процедури проведення експертних оцінок психічного стану кандидатів на пост, в яких психологи оцінюють емоційний інтелект, стресостійкість та готовність до публічних виступів. Завершуючи, діяльність психологічної служби у сфері політики є складним і багатогранним процесом, що вимагає інтеграції теоретичних знань з практичними навичками. Психологи надають важливі інструменти для управління емоціями, комунікацією та поведінкою як політиків, так і виборців. Правильна організація та підтримка нормативної бази дозволяють ефективно використовувати психологічні дослідження для підтримки стабільності в політичному середовищі.

Висновок: Діяльність психологічної служби у сфері політики є надзвичайно важливою у сучасних демократичних суспільствах, де політичні рішення визначають емоційний та соціальний клімат в країні. Психологи, які працюють в цьому напрямку, виконують широкий спектр функцій, включаючи дослідження політичної поведінки, формування громадської думки, а також надання консультаційних послуг політичним діячам. **Основними напрямками роботи психологів в політиці є:** аналіз виборчої поведінки, вивчення соціально-психологічних механізмів формування політичних ідентичностей, а також надання підтримки у кризових ситуаціях. Розуміння психології виборців дозволяє формувати більш ефективні політичні

кампанії та адаптувати стратегії комунікації відповідно до емоційних потреб суспільства. Методи, які використовуються в політично-психологічних дослідженнях, варіюються від соціологічних опитувань до експериментальних досліджень, що дозволяє отримати як кількісні, так і якісні дані про поведінку виборців. Використання таких технік, як аналіз контенту, фокус-групи і експерименти, сприяє глибшому розумінню динаміки політичних процесів і дозволяє виявити ключові фактори, які впливають на прийняття рішень виборцями. Нормативне забезпечення діяльності психологічної служби у політичній сфері, включаючи законодавчу базу та професійні стандарти, забезпечує правові основи для роботи психологів. Ці стандарти гарантують дотримання етичних норм, конфіденційності та забезпечують високу якість психологічної підтримки, яку надають фахівці. Таким чином, організація діяльності психологічної служби у сфері політики є необхідним елементом, що сприяє формуванню здорового політичного клімату. Психологи, використовуючи свої знання і навички, не тільки сприяють розумінню політичних процесів, але й забезпечують психологічну підтримку для політиків та виборців, допомагаючи подолати стресові ситуації та покращити комунікацію. Важливою є також роль психолого-політичних досліджень у формуванні сучасних стратегій розвитку суспільства та держави, усвідомлене застосування яких веде до підвищення демократичності та стабільності політичних систем. Загалом, психологічна служба у політиці є важливим аспектом, який потребує подальшого розвитку та вдосконалення для адаптації до нових викликів часу.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Алгоритми діяльності працівників психологічної служби : Т. 2 / авт. кол. за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2020. 106 с.
2. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: практичний посібник / авт.-упор.: І. І. Ткачук, Н. В. Пророк, Н. В. Лунченко, В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко; за заг. ред. В. Г. Панка. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 100 с
3. Легка Л.М., Семенча Л.Г. Організація діяльності психологічних служб : навч. посіб. Львів: Новий світ, 2000, 2017. 370 с.
4. Організація діяльності психологічних служб: навчальний посібник / Легка Л. М., Семенча Л. Г. Львів: “Новий Світ – 2000”, 2024. 372 с.
5. Панок В.Г. Психологічна служба: підручник / В.Г.Панок, А.Г.Обухівська, В.Д.Острова та ін. К.: Ніка-Центр, 2016. 362 с.
6. Психологічна служба : Підруч. / [В.Г.Панок (наук. ред.) А.Г.Обухівська, В.Д. Острова та ін.]. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с.

Допоміжна

1. Городнова Н. М. Кабінет психолога в системі освіти. К.: Шк.. світ, 2009. 128 с.
2. Довідник нормативно-правових документів психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти України / Упоряд.: Ю. А. Луценко, А. Г. Обухівська, І. В. Луценко, Н. В. Сосновенко. К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. 475 с.
3. Дуткевич Т. В. Савицька С. В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 256 с.
4. Митник О. Я. Організація психологічної служби. Київ : Слово, 2017. 122 с.
5. Панок В. Г. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти) / Панок В. Г., Острова В. Д. К.: «Освіта України», 2010. 230 с.
6. Приходько Ю.О. Практична психологія: введення у професію: навч. посіб. К.: Каравела, 2012. 247 с.
7. Психологічна служба : підруч. / наук ред В.Г. Панок, А.Г. Обухівська, В.Д. Острова та ін. К.: Ніка-Центр, 2016. 362 с.

Інформаційні ресурси

1. **Міністерство освіти і науки України.** Психологічна служба в освіті: офіційний сайт: www.mon.gov.ua
2. **Міністерство охорони здоров'я України.** Організація медичної психологічної служби: офіційний сайт: www.moz.gov.ua
3. **Міністерство соціальної політики України.** Соціальні та психологічні служби: офіційний сайт: www.msp.gov.ua
4. **Національна служба здоров'я України.** Психологічне обслуговування в медичних закладах: офіційний сайт: www.nszu.gov.ua
5. **Національна поліція України.** Психологічна служба в органах внутрішніх справ:
офіційний сайт: www.npu.gov.ua
6. **Державна служба надзвичайних ситуацій України.** Психологічна підтримка під час надзвичайних ситуацій: офіційний сайт: www.dsns.gov.ua
7. **Законодавчі акти України.** Нормативно-правова база щодо діяльності психологічних служб: офіційний сайт: www.rada.gov.ua
8. **Асоціація психологів України.** Професійні стандарти та рекомендації: офіційний сайт: www.apu.org.ua